

Posudok habilitačnej práce

Téma: *Migrace a aspekty integrace*

Autorka: *PhDr. Monika Nová, PhD., MPH*

Autorka predkladá habilitačnú prácu ako súbor publikovaných vedeckých prác doplnených jej komentárom. Súbor týchto výstupov podčiarkuje rozsiahlu osobnú skúsenosť s prácou v rozličných kútoch sveta a v diametrálne odlišných kultúrach. Mimoriadne cennou je snaha empiricky zachytávať túto skúsenosť. Odborný rozmer autorky je dopĺňaný jej aktivitami na poli akademického vzdelávania ďalších generácií a terénneho výskumu v prostredí, ktorý má v našich končinách punc vzácnosti.

Podľa zverejnenej informácie, práca vznikala v Kambodži a snád' aj komplikovanosť podmienok a úsilie zladit' písanie práce s prácou v teréne, zapríčinili isté formálne nedostatky v práci. Patrí k nim nejednotná formálna úprava, napr. formát písma, veľkosť alebo typ písma alebo použitý jazyk práce (česky aj slovensky). V úvode a v komentároch k publikovaným výstupom autorka píše o sebe v tretej osobe, čo je prinajmenšom nezvyklé a text tak pôsobí odľahčito od autorky samotnej. Citácie v práci sú nejednotné, v texte aj pod čiarou, s ohľadom na koncept práce, to je akceptovateľné. V prvom príspevku „Sociální a ekonomické dopady migrace v zemi původu“ a v príslušnom v komentári je nejednotne uvedený zdroj – „Svetová banka“, 2006 a 2019, pričom v práci boli použité oba zdroje. K poslednému príspevku „Historie a současnost mongolské menšiny v Československu a v České republice“ chýba súhrnný zoznam použitých zdrojov.

Autorka pri zostavovaní práce stála pravdepodobne pred rozhodnutím, či bude komentárom dopĺňovať všetky príspevky ako komplex výstupov alebo bude komentárom dopĺňovať jednotlivé publikované práce. Formát komentáru oponenta volím obdobne ako autorka, teda postupne k jednotlivým výstupom.

V prvej uvádzanej práci „Sociální a ekonomické dopady migrace v zemi původu“ sa venuje súvislostiam, ako sama píše, nie dostatočne preferovanej téme dopadov migrácie v krajinách pôvodu s dôrazom na cirkulačnú migráciu. Formulácie cieľov a hypotéz, ako aj interpretácia výsledkov odráža hlbokú znalosť problematiky. Detailnejšie informácie k zvolenému metodologickému postupu chýbajú. Spôsob a kritériá výberu respondentov a vyhodnotenia získavaných dát preto nie je možné bližšie posudzovať. Obdobne sa táto pripomienka vzťahuje aj na ďalšie príspevky.

Autorka v príspevku upozorňuje na mimoriadne významné aspekty migrácie, napríklad prvky vykorisťovania alebo obchodovania s ľuďmi zo strany sprostredkovateľov alebo zamestnávateľov a ponúka možnosti riešenia. Venuje sa nielen sociologickým, ekonomickým a právnym aspektom, ale dotýka sa významne aj psychologických súvislostí akými je väzba na domov, odlúčenie, zodpovednosť

za blízkych v krajine pôvodu, očakávania spojené s odchodom, pocit ohrozenia alebo bezpečia spojený s odchodom z krajiny, zvládanie dlhov a pod.

Pri obhajobe habilitačnej práce by som ocenil bližší popis metodologického postupu a vyhodnocovania získaných dát, v tomto prípade špecificky napr. k hypotézam, u ktorých sa nepotvrdil autorkin predpoklad.

Komentár k druhému publikačnému výstupu „Dimenze migrace – výzva nebo ohrožení pro budoucnost Evropy“ sa sústreďuje na historickú paralelu v Európe a súčasného diania v arabskom svete, rámcovo reflektuje metodologický postup a definuje čiastkové otázky realizovaného výskumu. Ďalší ucelený komentár, ktorý by som očakával nad rámec obsahu publikovaného v článku, neposkytuje. V príspevku samotnom nie sú celkom zrejme zdôvodnené výskumné otázky ani výber účastníkov výskumu. Predpokladal by som, možno akademicky naivne, že zámerom bude skúmať názory u účastníkov, ktorí mali tendencie opustiť krajinu. Preto výsledok, že migranti nechcú opustiť domovskú krajinu, pôsobí trochu rozpačito a nie je interpretovaný v kontexte migrácie samotnej. Nechcú, a napriek tomu odchádzajú? Alebo to znamená, že v Ugande je migrácia z krajiny len okrajovým javom? V tom sa mi nepodarilo s určitosťou prepojiť výsledky so zámerom autorky. V článku však upozorňuje na významné riziká migrácie s ohľadom na klimatickú zmenu alebo priemyselnú revolúciu 4.0, ktorá prinesie pre nízkokvalifikované pracovné sily vo vyspelých krajinách významné zúženie pracovných príležitostí. Historická paralela so situáciou v Spojených štátoch amerických môže byť vskutku výzvou ako prispôsobovať nielen pracovný trh, ale aj opatrenia záchranej sociálnej siete pre domácich aj zahraničných pracovníkov.

V treťom príspevku sa pozornosť presúva na deti migrujúcich rodičov špecificky deti zanechané v krajine pôvodu. Tu si autorka kladie za cieľ zistiť ako sa týmto mení situácia detí samotných. Širším kontextom, v ktorom sa pohybuje, je odliv starostlivosti. Výber vzorky korešponduje s cieľom výskumu a situáciu detí posudzuje prostredníctvom hĺbkových rozhovorov. Trochu máťúco pôsobí percentuálne vyhodnotenie odpovedí v avizovanom kvalitatívnom výskume. Výskumné zistenia autorky naznačujú, že zanechané deti za priaznivých podmienok, najmä po stránke zabezpečenia starostlivosti o deti, môžu dlhodobo prosperovať v takmer všetkých sledovaných oblastiach. Naopak za nepriaznivých podmienok sa tieto predpoklady zhoršujú a vytvárajú dlhodobý pocit osamelosti, tlak za prevzatie zodpovednosti za napĺňanie rolí alebo zabezpečenie životných podmienok. Príspevok po obsahovej považujem za veľmi vyvážený, čo sa týka vlastných výsledkov, úrovne interpretácie dát aj diskusie. Autorka nahliada na situáciu rodičov z rôznych uhlov pohľadu. Rezonuje náročnosť zvládania migrácie rodičmi samotnými, ale napríklad aj téma sociálneho tlaku na napĺňanie roly najmä matiek, ktoré v opačnom prípade bývajú považované za ne(v)hodné matky.

Štvrtý príspevok „Feminizační trendy migrace“ rozpracováva vplyv migrácie na ženy, ktoré zanechali dieťa v domovskej krajine. Tým bližšie spracováva tému rezonujúcu aj v prechádzajúcom publikačnom

výstupe tým, že nadväzuje na obtiažnosť napĺňania sociálnych rolí ženami - matkami. Obsahovo príspevok prináša fragmenty dopadov na tieto ženy bez ich bližšej kategorizácie alebo systematizácie. Výpovedná hodnota záverov tým však nie je zásadne dotknutá.

V príspevku „Migrace a integrace – příklady integrace v hostitelské zemi“ autorka pretavila svoje skúsenosti do súboru odporúčaní zvyšujúcich predpoklady lepšej adaptácie pre migrantov v nových podmienkach hostiteľskej krajiny. Nie sú síce podporené informáciou o podkladovej štruktúre zberu dát (ak taká bola) a ich vyhodnocovaním, napriek tomu komplexným spôsobom pokrývajú kľúčové oblasti uľahčujúce prispôbenie sa novým podmienkam u migrantov. Vychádza pritom z ambície dôkladnej identifikácie ich potrieb. Niektoré opatrenia pôsobia trochu utopicky, napriek tomu môžu vyvolávať žiaducu diskusiu a naznačujú žiaduci posun.

V poslednom príspevku autorka urobila pomerne detailnú sondu do histórie a súčasnosti Mongolska a k vzájomným vzťahom tejto krajiny s Českou republikou. Zámerom bolo na podklade bohatej a dlhoročnej spolupráce oboch štátov, prezentovať integráciu Mongolov ako príklad dobrej praxe z vybranej hostiteľskej krajiny. Príspevok však pôsobí skôr ako dobrý obraz ich sociálneho a kultúrneho fungovania v Českej republike ako príklad cielených a funkčných opatrení integrácie tejto menšiny. Objektívnemu pohľadu prispieva však výpočet oblastí, ktoré vyžadujú výrazné zlepšenie, a to na rôznych úrovniach.

Do diskusie:

V roku 2021 rozhodol Salvador o prijatí Bitcoinu ako oficiálneho platidla. Táto téma vyvoláva rôzne kontroverzné debaty, ale dotýka sa aj množstva ľudí zo Salvadoru, ktorí emigrovali a ich remitencií. Do akej miery možno túto udalosť podľa Vás považovať za možné riešenie zníženia transakčných nákladov migrantov, efektívnejšieho presunu bohatstva k rodinným komunitám v krajinách pôvodu, resp. ochrany pred hyperinfláciou, ktorou prechádza napríklad Venezuela?

Svet sa mení a migrácia bude v nasledujúcich rokoch a možno desaťročiach silnejúcim trendom. Výzvou pre svet bude ako z týchto zmien vytážiť a urobiť zo sveta lepšie miesto pre život pre čoraz väčší okruh ľudí. Globálne sa to deje. Sú však aj indicie, že tento trend neudržíme a existencia teritoriálnych ohnísk nepokojov alebo zhoršujúcej sa enviromentálnej situácie (sucho, prístup k pitnej vode) môže viesť do pohybu masy obyvateľov. Spájate budúcnosť Európy prípadne sveta s migráciou ako problémom, s ktorým budeme zápasit' alebo skôr s príležitosťou, ktorú sa nám podarí využiť?

Predloženú habilitačnú prácu odporúčam k obhajobe.

V Jihlave 26.1.2022

doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.